

Bay Zoltán: „Az ember és világa”

Az Egyesült Államokból érkezett sok magyar atyánkfia között az elmúlt hetekben megkülönböztetett tisztelettel és szeretettel köszöntöttük Bay Zoltán nemzetközileg jól ismert fizikus atyánkfiait, feleségével és fiával. Részint családi kapcsolatok ápolására jött Magyarországra, részint azért, mert itthoni tudományos életünk nagy érdeklődéssel kísérte és kíséri munkásságát. Felhatalmazta szerkesztőségünket arra, hogy „Az ember és világ” című előadását részben vagy egész terjedelmében közöljük. Ezt az előadást az amerikai magyar református lelkészek továbbképző tanfolyamán, a Princetoni Teológián tartotta Bay Zoltán. A részt vevő lelkészeknek Hamza András manvillei lelképásztor, az Otágú síp szerkesztője eképpen mutatta be a világhírű magyar tudóst:

„Bay Zoltán 1906. július 24-én született Gyulaváriban, ősi református papi családból. Édesapja és testvérbátyja református lelképásztorok. Gimnáziumi tanulmányait Debrecenben végezte. A Collegiumban ebben az időben különlegesen kiváló társaság verődött össze. Szabó Lőrinc és Gulyás Pál voltak osztálytársai és barátai. Aki a Tücsökzenét ismeri,

az tudja, hogy Bay Zoltán megörökítődött a 94. számú versben, Az első tizpercben:

Első tizpercben a nagy udvaron, ahol a fiúkat bámultam, árván, vad játékkukat, jött valaki, s halkán, objektíven így szólított hozzám: „Ha nem játszol te sem, ne nézzük együtt a többieket?” Megörültem. Kezeltünk. „A neved?” „Bay Zoltán.” Szép arca, szeme volt. Az első barát? Magányom osztott.

Utána a budapesti Tudományegyetemre ment. Eötvös-collegista volt. „Sub auspiciis” szerelte meg doktori diplomáját és mint tanársegéd szolgált a Pázmány Péter Tudományegyetemen. Innen Berlinbe ment a Collegium Hungaricum-ba, ahol Bodenstein professzor munkatársává lett és itt kötött barátságot Planckkal és Heisenberg-gel, századunk talán két legnagyobb fizikusával. Itt végzi első olyan kísérletét, amely belekerül a tudományos irodalomba. Kimutatja, hogy az aktív nitrogén gázban szabad nitrogén atomok vannak. Innen hívják meg a szegedi

Reformátusok Lapja, Bp. 1975 Szept. 21.

egyetemre az elméleti fizikai tanszék professzorává. Innen datálódik Szent-Györgyi Alberttel való barátsága. Ez a barátság a mai napig is tart. Bay és Szent-Györgyi rendszerint együtt töltik a nyarakat Massachusetts-ben és Bay dolgozza ki Szent-Györgyi kísérleteihez a matematikai és fizikai problémákat.

1938-ban nyílik meg a budapesti Műegyetemen az atomfizikai tanszék, erre őt hívják meg tanszékvezető professzornak. Ugyanebben az időben indul el az Egyesült Izzó kutatóintézetében való vezető szerepe. Ebben az intézetben végzi azt a kísérletét, amely szintén úttörőként könyvelődik el a szakirodalomban: ő az első, aki rádióhullámot ver vissza a Holdról, meghozza egy gyengekis adóval. Párhuzamosan a Magyar Természettudományi Társulatnak egyik vezető tagja és a Tudományos Akadémia harmadik osztályának a matematikai és természettudományi szakosztályának az elnöke.

1948-ban Bay Zoltán elhagyja Magyarországot. Washingtonban telepszik meg, ahol a George Washington University-n működik. Itt Neumann Jánossal együtt végzik kísérleteket és dolgozzák ki a modern számítást. Bay Zoltán a komputer sebességének a problémáját oldja meg 1955-ben meghívják a National Bureau of Standards munkatársai kö-

zé, ahol az atomfizikai csoport vezetését bizzák rá. Itt a fény sebességének a mérése lesz a specialitása. Innen 1972-ben vonul nyugalomba, illetve vonul vissza magánemberre, mert nyugalomba Bay Zoltán addig nem vonul, amíg el 1972-ben az a tisztesség éri, hogy az American Institute of Physics évkönyve, a *Physics in 1972*, amely az év legnagyobb eredményeit hozza nyilvánosságra a fizika területén, ismerteti *New Speed of Light Measurement* címmel Bay e téren végzett munkásságát.

Bay Zoltán világegyetében -kerékember volt. Az emberi szellemnek nemcsak egy szektorával foglalkozott, hanem figyelmét kiterjesztette a többire is. Az este az otthonunkban, vaesora után kiderült, hogy kitűnő zenész, kapásból úgy összehangosította a legrégebb magyar népdalokat, hogy leesett az állunk. Kitűnő ismerője a magyar irodalomnak. Személyes barátság fűzte Móricz Zsigmondhoz, Németh Lászlóhoz és Kodolányi Jánoshoz, az előbb említett Szabó Lőrincen és Gulyás Pálon kívül. Bay Zoltánt senki ne skatulyázza be mint tudóst; több ő: teljességre törekvő magyar ember.

Isten hozta közénk s most lábához ülve, várakozással csüngünk a szaván".

